

Tiedonhaun tutkimus

Tiedonhaun tutkimuksella on nykyisessä maailmassa enemmän kuin sosiaalinen tilaus. Dokumenttien, niiden jakelun ja tallentamisen määrä ja mahdollisuudet luoda erityyppisiä tiedon tallennuksen ja haun ympäristöjä ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Samalla ihmiset käyttävät entistä enemmän erityyppisiä dokumentteja elämässään. Ja näyttää siltä, että tämä jatkuvan kasvun kehitys jatkaa logaritmista suuntaansa. Informaation määrä ja siihen liittyvät tarpeet kasvavat ja moninaistuvat, josta seuraa se, että ihmiset ja organisaatiot tarvitsevat entistä kehittyneempiä välineitä hallita, käyttää ja hakea tietoa.

Julkaisu-ympäristön digitoituminen asettaa omat haasteensa tiedonhaun tutkimukselle. Relevantin sisällön löytäminen erityyppisistä ja erityyppisillä tavoilla julkaistuista dokumenteista (tiedostoista) on meidän aikana vähintään yhtä mahdoton tehtävä kuin aiemmin, mutta informaatioyhteiskunnalle ja siinä toimiville ihmisille ehdoton välttämättömyys. Samalla digitaalisen julkaisemisen alueella ovat alkaneet toimia suurten lukujen lait. Muutamasta tuhannesta kirjasta oli vielä muutama sata vuotta sitten helppoa kuvata niiden sisältö ja hallita se. Nykyisissä arvioissa dokumenttien määrästä käytetään lukuja, joiden perässä on, riippuen arvioijasta, yhdeksästä kahteentoista nollaa. Tällaisesta kasasta neulan löytäminen on erittäin haasteellinen tehtävä.

Datamassojen aikakaudella kysymys välineistä ja mahdollisuuksista hallita ja auttaa käyttäjiä tiedonhaussa ja -hankinnassa on asettunut mielenkiintoiseen tilanteeseen. Toisessa ääripäässä hypoteesina on, että vain ihmiset ja heidän tekemänsä tulokset voivat auttaa tiedontarvitsijoita merkityksellisten dokumenttien luo. Toisen ääripään hypoteesi on, että dokumenttien sisältämä teksti - laajasti käsitettynä - itsessään voi johdattaa sisällöllisesti mallinnettujen automaattisin tietojenkäsittelyn välinein analysoituna merkityksellisten dokumenttien luo. Ei ole vaikea ennustaa, että seuraavan kymmenen vuoden ajan tästä käydään vähintään yhtä kiivasta keskustelua kuin viimeksi kuluneen kymmenen vuoden ajan. Ja todennäköisesti lopputulos on: molempi parempi. Tämä sen vuoksi, että ihmisten tavat hakea ja käyttää tietoa ovat moninaiset ja samalla niihin liittyvät tiedonhankinnan ja -haun tavat moninaiset ja monipuoliset. Niinpä esimerkiksi ryhmässä käyttäytymiseen ja ryhmään kuulumiseen liittyvä tiedonhankinta ja - käyttö on ja tulee olemaan erilaista kuin ongelman ratkaisuun liittyvä tiedonhaku.

Tiedon tallennus- ja hakuvälineiden ja erilaisten ympäristöjen luomisessa käydään tällä hetkellä kovaa kilpailua. Suomi pienenä kielialueena on tässä erityisasemassa. Kukin kieli ja kulttuurialue vaatii aina omia räätälöityjä tiedon tallennus- ja hakupalveluita voidakseen palvella tehokkaasti ja sisällöllisesti käyttäjiä. Kansainvälistyminen tällä alueella on tarkoittanut sitä, että ensisijaiset kehityssuunnat koskevat suurten markkinoiden palveluita ja tekniikoita, erityisesti englannin kieltä ja anglosaksista kulttuurialuetta. Näyttää siltä, että Suomessa on liian pienet markkinat, että voisimme luottaa pelkästään markkinavetoiseen tuotekehittelyyn. Toivottavaa on, että julkinen panostus myös tällä alueella jatkuu.

Merkitsevänä kehittämistyön alueeksi jatkossa muodostuu se, kuinka räjähdysmäisesti kasvavaan dokumenttien avaruuden voidaan luoda relevantti, ihmisen kokoinen toimintaympäristö. Räätälöidyillä ja personifioituilla käyttöliittymillä ja niiden kehittämisellä on kova kysyntä. Tällöin tarvitaan myös ihmisten käyttäytymiseen ja viestinnän mallintamiseen liittyvää tutkimusta ja kehittämistä. Suurten datamassojen tietoympäristöissä myös uudet teknologiat ja niiden kautta avautuva mahdollisuus luoda uutta tietämystä esimerkiksi tiedon louhinnalla ja dokumenttien välisten yhteyksien mallintamisella avaaat mielenkiintoisia ja haastavia tutkimuskohteita alallemme.

Tiedonhaun tutkimus on ollut eräänä vahvana osa-alueena suomalaisessa informaatiotutkimuksessa. Varsinkin Tampereen informaatiotutkimuksen laitoksen meriitit tällä alueella ovat vahvat sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tutkimusalueen tasoa kuvaa hyvin se, että Kalervo Järvelin - alueen suomalainen pioneeri - nimettiin loppuvuodesta 2003 akatemiaprofessoriksi. Voidaan siis hyvällä syyllä sanoa, että informaatiotutkimus ja erityisesti tiedonhaun tutkimus sen osa-alueena on kanonisoitunut suomalaiseen tieteeseen.

Tämä numero painottuu tiedonhaun tutkimukseen. Lehden kannalta vuosi 2003 on kulunut normaalisti, juttutarjonta on ollut tasaista ja tasokasta. Toivottavasti seuraava vuosi jatkuu samanlaisena. Kiitämme taas lukijoitamme ja kirjoittajiamme kuluneesta vuodesta ja toivotamme hyvää alkavaa vuotta.

Kuopiossa 3.12.2003

Jarmo Saarti